

Jaciment de Santa Maria de Foix

Torrelles de Foix

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Santuari de Foix
Alçada: 645

Coordenades:

Latitud: 41.41495
Longitud: 1.56428
UTM Est (X): 380013
UTM Nord (Y): 4585817

Classificació

Número de fitxa 08288 - 68
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Medieval Modern
Segle XI-XVIII
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Observacions protecció: Inventari de Patrimoni Arqueològic de Catalunya
Número inventari Si. CCAA-7486
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Científic
Titularitat Privada
Titular: 001600100CF88E
Autoria de la fitxa Ainhoa Pancorbo Picó
Data de registre de la fitxa: dt., 04/12/2018 - 01:00

Descripció

El conjunt arquitectònic del castell i l'església de Santa Maria de Foix s'emplaça al cim de la muntanya de Foix, a l'extrem sud de la serra de Font-rubí o, en aquest tram, serra de Foix. El conjunt domina abastament la conca del riu Foix i la plana penedesenca. En aquest indret s'aplega un conjunt d'edificacions format per l'església (fitxa 2), la rectoria i altres restes de murs pertanyents a l'antic castell (fitxa 1) i a una masoveria que s'hi establí en època moderna. També cal destacar la presència d'una cova, la Cova de la Verge (fitxa 84), que fou reaprofitada i condicionada com a capella.

L'entorn és un conjunt de plataformes delimitades pels antics murs que tancaven el recinte de la masoveria i pels diferents nivells de les restes del castell i de construccions fruit de l'evolució constructiva de l'edifici religiós. Les diverses actuacions arqueològiques i de restauració, així com l'aportació de les fonts documentals estudiades, permeten sintetitzar diferents moments d'ocupació d'aquest espai, diferents usos i l'evolució arquitectònica específica de les construccions:

1. Els testimonis més antics d'ocupació del turó són d'època ibèrica: restes superficials de ceràmica en el vessant meridional de l'extrem de llevant del cim.
2. Dues fonts documentals fan referència a l'ús religiós de l'indret. L'una, de l'any 607 dC, la indulgència de Bonifaci IV als fidels de la parròquia de Foix, i l'altra, de l'any 703, és edificació d'una nova església. No hi ha però dades materials al respecte:
3. Les excavacions arqueològiques que es van dur a terme l'any 1985 es van centrar en l'àrea interna i en l'entorn immediat de l'església van permetre identificar diverses fases evolutives del conjunt:
 - a) Segle XI-principi del XIII. Restes arquitectòniques més antigues. Elements molt malmesos que defineixen un edifici rectangular, amb un paviment de calç. En els segles XII-XIII aquesta construcció va ser substituïda per una altra, també de planta rectangular, més ben delimitada (actual perímetre de l'església, excepte la capçalera). Elements probablement associats al castell, documentat d'ençà el 1067.
 - b) Anys 1320/1330. Nova consagració de l'església. La dependència fins ara descrita es reutilitzà com a edifici religiós: s'arrabassa el mur de llevant i es construeix una capçalera poligonal, coberta amb una volta d'ogiva. Nau de volta apuntada, portada de grans dovelles.
 - c) Any 1378. S'afegeix a la façana nord una capella nord. Volta d'aresta amb nervadures. Materials: ceràmica decorada amb verd i manganès, en la preparació del paviment de calç, sorra i graves.
 - d) Primera meitat del segle XV. S'alça un porxo paral·lel a la façana meridional, amb la identificació de tres arcades apuntades. Coberta inclinada a un sol vessant.
 - e) Any 1557. S'enderroca el campanar situat al creuer i es construeix l'espadanya actual sobre la façana de ponent. Nova capella quadrangular a la façana nord, amb una nova escala de connexió amb la nau principal. Es localitza un dipòsit excavat en la roca i parcialment obrat, reutilitzat després.
 - f) Segle XVII. Nova capella a la façana meridional de l'església, al costat de la porta. Construcció d'un cor en el terç occidental; aixecament de la sagristia a l'angle sud-est de l'església.
 - g) Segle XVIII. Construcció de l'església actual. Al costat de la façana meridional i aprofitant dues arcuacions del pòrtic, definitivament amortitzat. S'aprofiten els desnivells per a osseres i també s'emplaça un ossari al centre del presbiteri. Materials: un fragment de sarcòfag gòtic, reaprofitat com a graó del segle XVIII; despulles del darrer senyor de Foix, mort el 1884. Aquesta inhumació, en el sepulcre col·lectiu al peu de l'altar major, portava un manuscrit amb el nom del difunt (Antonio María de Peguera y de Pedrolo) i la seva edat (18 anys).

Observacions:

Es tracta d'un conjunt arquitectònic que per la seva significació històrica (un dels edificis romànics més importants de la zona), geogràfica (per algunes fonts, veritable "talaia del Penedès") i popular, ha estat abastament tractat per diversos treballs.

S'hi accedeix per la carretera BV-2122 (Torrelles de Foix-Pontons). Poc després del km 4 hi ha un

desviament a la dreta, que per una pista asfaltada condueix cap a la urbanització "Plana de les Torres". Després de pujar més de 2 km s'arriba a un petit collet d'on surt, també a la dreta, un camí terrer que porta directament al santuari, en direcció nord-est/est.

També cal destacar, en darrer lloc, la presència d'una pila baptismal, del XVIII: base paral·lelepípede, forma troncocònica i decoració de tres feixes que l'envolten, una a la boca, una a la part central del cos i una tercera al punt on s'inicia el peu. El diàmetre de la boca és de 107 cm i l'alçada de 63 cm (90 amb la base).

Història

Aquest conjunt castlà i religiós d'època medieval va ser objecte d'intervenció arqueològica arran de la seva restauració arquitectònica per part del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona entre els anys 1981 i 1987.

Bibliografia

AMICS DE FOIX. (1982). "Ara fa cinc anys del començament de la restauració. Santa Maria de Foix". El 3 de Vuit. P.13.

<http://invarque.cultura.gencat.cat/Fitxa?index=27&consulta=MCU2KzA4Mjg4...>

AMICS DE FOIX. (1982). "Reconstrucció i conservació del Santuari de Santa Maria de Foix". El 3 de Vuit. P.8.

AULÈSTIA, A. "Excursions a Torrellas de Foix y Santa Maria de Foix". L'Excursionista. 76.

AYMAMÍ, G. "Breus apunts sobre diversos fragments de ceràmica gris d'època medieval.". Del Penedès.. 17, p.37- 50.

CASTELLANOS, J. "Excursions per lo Penedès". Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana. P.145-147. Any XIII.

CATALÀ, P. (1971). "El Castell de Foix". A: Els Castells Catalans. Barcelona: Rafael Dalmau, 1971.

CRUAÑES, Esteve (1980). "Torrelles de Foix. Santa Maria de Foix". Esglésies romàniques del Penedès. Vilafranca del Penedès, Octubre 1980.

CRUAÑES, Esteve; VIRELLA, Xavier. (1984). Piques baptismals d'immersió del Penedès i el seu entorn. Vilafranca del Penedès: Museu de Vilafranca, 1984. p.54-55 i 58.

FABREGA, A. (1954). "Nuestra Señora de Foix". Santuarios Marianos de Barcelona. Barcelona: La Hormiga de Oro, 1954.

FIERRO, Xavier (1986). Excavacions a l'església de Santa maria. Torrelles de Foix, Alt Penedès. Memòria dels treballs arqueològics publicada a calaix.gencat.cat.

FIERRO, Xavier; SOLÉ, Xavier (1990). "Santuari de la Mare de Déu de Foix. Torrelles de Foix. Notícia històrica. Treballs d'arqueologia". Memòria 1985-1989, Servei del Patrimoni Arquitectònic. Diputació de Barcelona. Barcelona: 130-133.

FIERRO, Javier, SOLÉ, Xavier (1991). "Intervenció arquitectònica al santuari de Santa Maria de Foix (Torrelles de Foix) (1982-1988)". A: Actuacions en el patrimoni edificat medieval i modern (segles X al XVIII): I. La intervenció arquitectònica: II. La recerca arqueològica. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1991. (Quaderns Científics i Tècnics; Núm. 3), p.101-102.

FIERRO, Xavier; SOLÉ, Xavier (1992). "Santa Maria de Foix". Torrelles de Foix. Catalunya Romànica, XIX. El Penedès. L'Anoia. Enciclopèdia Catalana. Barcelona: 210-211.

GONZÁLEZ, Antonio; LACUESTA, Raquel (1984). "Santuari de Santa Maria de Foix (II fase)". Memòria 1983. 1380-1980. Sis segles de protecció del patrimoni arquitectònic de Catalunya. Barcelona: Servei de Catalogació de monuments de la Diputació de barcelona, Desembre 1984. p.113-114.

PARELLADA, A. (1989). "El Santuari de Foix va recuperar dilluns de Pasqua tot l'esplendor de segles

passats". El 3 de Vuit. P.26.

PARERA, M.; LÓPEZ, A.. "Ceràmica trobada a l'excavació del Santuari de la Mare de Déu de Foix (Torrelles de Foix)". Miscel·lània Penedesenca. XXIV, p.399-425.

SOLÉ, J. "Santa Maria de Foix o la història enlairada". Olerdulae. 23. Any IX.

SOLÉ, X.; FIERRO-MACÍA, X. "Excavaciones en la iglesia del santuario de Santa Maria de Foix (Torrelles de Foix, Barcelona)". A: II Congreso de Arqueología Medieval Española. Madrid: Comunidad de Madrid, 1987. Tomo III. P.697-703.

